

Herman Bang

Dansk litteratur
19. og 20. århundrede

Navn: Herman Joachim Bang
Født: 20. april 1857
Død: 29. januar 1912
Genre(r): romaner/noveller/digte/
Kendt(e) værk(er): Stille eksistenser
Håbløse slægter
Ved vejen

Litterære bevægelse: Det moderne gennembrud

Herman Joachim Bang (20. april 1857 – 29. januar 1912) var en dansk kritiker, forfatter og journalist. Han blev født i Asserballe på Als i hertugdømmet Slesvig som søn af sognepræst Frederik Ludvig Bang (1816-1875) og hustru Thora Elisabeth Salomine Blach (1829-1871) og blev student i 1875 fra Sorø Akademi. Herman Bang er kendt for sin impressionistiske skrivestil. Herman Bang døde i Ogden i Utah i USA under en oplæsningsturné.

Litterær karriere

Allerede i sine unge år indledte Bang sin karriere som journalist og novelle- og romanforfatter, samtidig med at han forsøgte sig som skuespiller og sceneinstruktør, teaterkritiker og teatertænkner.

Han debuterede 22 år gammel som litteraturkritiker i 1879 med essay-samlingen *Realisme og Realister*^[1], som også slog en ny retning i litteraturen fast. Året efter fulgte den første novellesamling *Tunge Melodier* og den skandaleombruste roman *Haabløse Slægter*. I (1886) kom novellesamlingen *Stille Eksistenser* med bl.a. fortællingen *Ved Vejen*. Blandt andre hovedværker er romanerne *Stuk*, *Tine*, *Ludvigsbakke* og *Det hvide Hus*.

Professionelt spændte Bang vidt: forfatter, journalist, kronikør, essayist, sceneinstruktør, oplæser, foredragsholder og anmelder. Debutromanen *Haabløse Slægter* vakte stor opmærksomhed, og den blev konfiskeret af politiet for dens krænkelser af "sædeligheden". Bang blev straffet, men da var første oplag udsolgt og forfatterens navn slået fast i offentligheden. Han var da 23 år.

Gennembruddet

Herman Bang.

Bangs berømmelse begyndte i 1880 med retssagen mod romanen *Haabløse Slægter*. Bang var allerede debuteret i foråret 1880 med nogle mindre skuespil og noveller, heriblandt samlingen *Tunge Melodier*. I løbet af sommeren 1880 blev den kritiseret fra alle sider for at være stilistisk latterlig og gennemsyret af en syg sensualitet. Det var først med den store og delvis selvbiografiske roman om en ung mand, der er det sidste skud på en degenereret og håbløs slægt, at Bang rigtig kom i offentlighedens søgelys. Romanen, som udkom i november 1880, blev straks anmeldt stærkt negativt i såvel højre- som venstrepressen. *Haabløse slægter* vakte skandale med sin skildring af en moden kvinde, grevinde Hatzfeldt, der forfører den unge hovedperson, William Høg. Der blev anlagt sag mod Bang, og 23. juli 1881 faldt dommen, der lød på 100 kr. bøde eller 14 dages fængsel, såfremt bøden ikke kunne betales. Bogen blev beslaglagt.

Bang ville nogle år efter udgive sin bog uden de bortdømte scener. Han gik på Det Kongelige Bibliotek for at låne et eksemplar af bogen, som han ikke ejede. På biblioteket fik han at vide, at selv om bogen "nok fandtes de facto, så eksisterede den ikke de jure". Det lykkedes ham dog efter en del forhandlinger af få adgang til bogen på læsesalen, men han måtte højst læse i den 1 time^[2].

Måske på grund af skandalen med *Håbløse Slægter* tog Herman Bangs litterære karriere nu for alvor fart, og på få år skrev han en række mesterværker som *Ved Vejen*, *Stuk* og *Tine*. Disse produktive år repræsenterede højdepunktet i Bangs produktion. Han perfektionerede sin impressionistiske skrivestil, hvis indflydelse på dansk litteratur næppe kan vurderes for højt.

Efter stigende litterær anerkendelse og flerårige ophold som korrespondent i udlandet ændrede Bang nu sin fremtræden – og karikaturtegnerne fulgte straks trop i deres fremstilling af ham. Bang karikeres nu som en altid ulasteligt klædt mere moden og maskulin skikkelse med elegant moustache. Latterliggørelsen af ham blev dog ikke mindre respektløs. Det var nu i endnu højere grad den krukke og pinlige forfatterpersonage, der skulle karikeres. Især Bangs mange offentlige foredrag og oplæsninger af egne værker vakte opmærksomhed. I begyndelsen af 1880'erne indledte han den oplæsningsvirksomhed, der skulle blive en fast del af hans liv og en afgørende indtægtskilde i mange år. Mange af hans bøger findes med hans indstregninger og tilføjelser beregnet til oplæsning.

Med disse optrædener fandt Bang frem til sit sceniske talent. Hans spinkle og aparte fysiske fremtoning, der havde været den største hindring for en egentlig karriere som skuespiller, blev nu vendt til en personlig succes.

De mange beretninger fra øjenvidner fortæller om hans helt usædvanlige greb om publikum og en sjældne naturlighed i hans diktion. Med den overgik han de fleste af datidens scenekunstnere.

En af de bedste beskrivelser af Bangs foredragskunst findes i tidsskriftet *Verdens-Spejlet*. Bladets redaktør kommer ind på den særlige bangske oplæsningskunst, der kunne spænde fra det urkomiske og groteske til de mest lidenskabelige udtryk for menneskelig smerte og lidelse:

Oplæsning er et skidt Ord, det passer slet ikke. Nei, dét, Herman Bang gjorde, var at gennemspille de Scener, han havde paa sit Program. Han spillede selv alle Rollerne, og saa mægtigt var hans Talent, at det lykkedes ham at illudere, skønt Publikum sad Ansigt til Ansigt med hans sære, lille Person, som Bladene har gjort Grin med og Karikaturtegnerne fraadset i. Bedst er han, naar han laver gamle Damer, og naar han fremstiller et myldrende Virvar af alle Slags Mennesker, der taler i Munden paa hinanden. En Betonning, en Bevægelse, en Ansigtsrynke, der siger alt; af saa smaa Midler er det, at Herman Bang skaber den store Virkning. Eller han skildrer Smerten, Lidelsen. Ogsaa deri er han fuldkommen sikker paa sine Midler. Og der er talrige Eksempler paa hans Magt over Sindene, hvor han viser sig som Smertens og Lidelsens Mester. Med et vildt Raseri vender man sig truende mod Forsynet, der har fyldt Teatre med gode Skikkelser uden Indmad og ladet dette Scenens Geni være forbandet til en ubehjælpelig Kropsløshed

Bang som journalist

Herman Bangs journalistik var en væsentlig forudsætning for hans litterære forfatterskab. I 2007 udkom Bangs artikler fra Nationaltidende 1879-1884 under titlen "Vekslende temaer". Nogle af artiklerne er klassisk læsning som "Branden" om Christiansborgs brand. I den udfolder Bang hele sin impressionistiske stil.

På rekordtid fik Bang slået sit navn fast som en allestedsnærværende reporter, anmelder, litteraturformidler, modeskribent, selskabsløve, provokatør og skuespilforfatter. Han skrev om København for jyderne som om byen var et mini-Paris, han berettede om sommerfornøjelser og society-skandaler, morskabsteatre og modeluner, væddeløb og vandkure, cirkusforestillinger og kjolesnit, Tivoli, Dyrehavsbakken, gæstespil og royale rygter – og grundlagde dermed sit stampublikum af især kvindelige læsere. Herudover lynlæste Bang den nye franske litteratur og anmeldte forfattere og dramatikere som Émile Zola, Alexandre Dumas den yngre og Honoré de Balzac. Bang skildrede også de voldsomme politiske brydninger i Danmark i konseilspræsident Estrups lange regeringsperiode, "Provisorie-år", hvor folkestyret var sat ud af kraft.

I sine søndagskronikker i Nationaltidende (samlet som *Vekslende Themaer*) lagde han de allerførste spirer til århundredskiftets moderne omnibusavis. Han skrev om stort og småt, sladder og nyheder, informationer og rygter.

Han kunne indlede en artikel i brevstil med ord som "Kære Frue" eller "Bedste Frue". Denne appel til det kvindelige publikum skaffede ham hurtigt betegnelsen "Damernes Herman Bang". Vittighedsbladet *Punch* bidrog ved næsten hver uge at bringe en dugfrisk parodi på Bangs nyeste kronik.

Sædelighedsskandalen 1906-1907

Hvis retssagen mod romanen *Haabløse Slægter* i 1880 til 1881 markerede det første højdepunkt i Herman Bangs negative berømmelse, så blev den berygtede "Sædelighedsskandale" i 1906 til 1907 det andet lavpunkt i historien om Bang.

København oplevede som London og Berlin i begyndelsen af det 20. århundrede en moralsk bølge omkring mandlig homoseksualitet. Det var ikke første gang i Danmarkshistorien, at homoseksualitet kom i myndighedernes og i mediernes søgelys, men aldrig havde forfølgelsen og stigmatiseringen været så omfattende som i disse år.

En forsmag på "Sædelighedsskandalen" havde Bang allerede oplevet i 1893, hvor mordet på en homoseksuel rentier førte til masseafhøringer af homoseksuelle mænd i København. Det kan have været direkte medvirkende til, at Bang besluttede sig for at forlade Danmark samme år og slå sig ned i Paris. Der arbejdede han nu som bl.a. sceneinstruktør og introducerede det franske publikum for tidens aktuelle nordiske dramatikere som Henrik Ibsen og Bjørnstjerne Bjørnson, hvis internationale gennembrud han var en væsentlig årsag til, og som de begge var ham dybt taknemmelige for. Flere af Frankrigs teaterprimadonnaer fik Bang personlig kontakt med. Både Sarah Bernhardt og Gabrielle Réjane, som han instruerede i rollen som "Nora" i Ibsens revolutionerende skuespil *Et dukkehjem*.

Den store "Sædelighedssag" startedes af et af Københavns smudsblade, der økonomisk presset søgte "salgbare" skandaler og i efteråret 1906 afslørede den homoseksuelle drengeprostitution i hovedstaden. Denne kampagne førte under fortsat mediebevågenhed til politiforhør af en lang række kendte homoseksuelle.

Det er usikkert, om Herman Bang nogensinde blev indkaldt til disse forhør. Han havde intet med sagen at gøre, men det forhindrede ikke smudspressen i at skrive om ham. Pressen fortsatte sin veritabele heksejagt mod Bang: Forfatteren Johannes V. Jensen lancerede et af de mest perfide angreb på Bang i en berygtet kronik i Politiken med titlen "Samfundet og Sædelighedsforbryderen".

Udgangspunktet var angiveligt en beskyldning mod Jensen for selv for at være homoseksuel, hvilket han afviste med bogstavelig vold. Om Bang udtalte han:

En meget kendt Forfatter, der i øvrigt foruden at være abnorm ogsaa har vist Talent, er naaet til i disse sidste Dage at staa frem og snakke om Landets Forsvar? Staklen, der næppe nogensinde har haft et Vaaben i sin Haand, lider formodentlig i Øjeblikket af platonisk Kærlighed til en Løjtnant

Johannes V. Jensen, kronik i Politiken, 1906

Skønt en kreds af venner straks slog ring om Bang, og mange af hans forfatterkolleger fordømte Jensen, der blev truet med eksklusion af Forfatterforeningen, var Bang fuldkommen nedbrudt af sagen. I januar 1907 skrev han til en ven:

Kun én Ting staar mig ganske tydeligt: i dette Land vil jeg ikke blive. Her har man saaledes faaet for Vane at mishandle mig, at det aldrig vil ophøre

I juli samme år forlod Bang derfor Danmark og slog sig ned i Berlin, et seksuelt fristed. Han opholdt sig i Tyskland de følgende år; karikaturtegnerne lod ikke det gå upåagtet hen. De satiriserede nu over den "hypersensitive og nærtagende Forfatter".

I sit Berlin-eksil skrev Bang en epilog til den tyske oversættelse af hans noveller, *Aus der Mappede*, 1908. Han kalder den "Om berømmelsen" og opsummerer sine bitre erfaringer om dét konstant at leve i mediernes nådesløse søgelys. Han udtaler:

Intet forekommer mig så trist eller så trøstesløst som berømmelsen. Den er en celle, i hvilken Guds grønne jord er indespærret. Den er en mur, som skiller os fra livet. "Den berømte" er ikke elsket. Man beundrer ham som en statue på en sokkel. Men stiger han, som jo også har et hjerte, ned fra soklen for at være et menneske blandt andre mennesker, foragter man ham som en ligegyldig eller sågar en uværdig. Den berømte er lænket til sin egen berømmelse, ja, han må klamre sig til den. For svinder glansen i hans stålrustning, og forringes hans dåd, dør han – forhånet

Herman Bang og satiren

I bogen *Stoppet i farten – Herman Bang i karikaturens troldspejl* ^[3](Gyldendal, 2007) giver værkets fire udgivere Dag Heede, Torben Lund, Knud Arne Jürgensen og Sten Rasmussen for første gang en samlet indføring i Bangs private og offentlige liv set gennem karikaturens troldspejl. Han var et hyppigt emne i vittighedsbladene, og bogen kommenterer et stort antal karikaturtegninger af Bang fra bladenes humørspalter.

Følgende navne blev brugt af vittighedsbladene til at beskrive Herman Bang: "Herman Bank", "Herman Labang", "Herman Banco", "Frøken Hermine Bang", "Bing-Bang", "Herman Go-Bang", "Herman Pjank", "Hermansen Bang", "Herman von Bremen", "Herman Brand", "Liden Bang", "Herman Banbang", "Norman Bang", "Grev Herman" og "Hermann von Bangemachen".

Fra Bangs litterære debut i 1878 til hans død som i januar 1912 omtaltes han stadigt i medierne. "De er jo så nem! Og Dem kan jeg" svarede en vittighedstegner ham på spørgsmålet: "Hvorfor gør De nar af mig i pressen uge efter uge?"

På et sent tidspunkt i sit liv udtalte Herman Bang: "Karikaturerne har været for mange og for gode". En bemærkning, der muligvis forklarede hvorfor han måtte opgive forhåbningen om en karriere som skuespiller.

Herman Bang boede 1863-1872 i Søndergade 41 i Horsens. Der er opsat en mindetavle i porten.

Henvisninger

- [1] Artikel Fra E-poke.dk (<http://www.e-poke.dk/bang.asp#krit>)
- [2] Max Iversen – *Forbudte bøger*, Kirschbaum-Jørgensens Forlag, København, 1948, s. 31-32
- [3] *Stoppet i farten – ses Herman Bang i karikaturens trolldspejl* (<http://www.gyldendal.dk/webapp/wcs/stores/servlet/product+10001+10002+51569+1000>)

Bibliografi

- *Paria'er* (1878, manuskript)
- *Hverdagskampe og Du og Jeg* (1879)
- *Realisme og Realister. Portrætstudier og Aforismer* (1879)
- *Vekslende Themaer* (1879-1884)
- *Tunge Melodier. Studier* (1880)
- *Haabløse Slægter. Roman* (1880)
- *Kritiske Studier og Udkast* (1880)
- *Foran Alteret. Novelle* (1880)
- *Herhjemme og derude* (1881)
- *Graaveir. En Akt* (1881)
- *Inden fire Vægge. En Akt* (1881)
- *Fædra. Brudstykker af et Livs Historie* (roman) (1883)
- *Præster* (noveller) (1883)
- *Frøkenen* (noveller) (1883)
- *Excentriske Noveller* (1885)
- *Ellen Urne. Skuespil i fire Akter* (efter *Fædra*) (1885)
- *Stille Eksistenser. Fire Livsbilleder* (heri "Ved Vejen") (1886)
- *Stuk* (roman) (1887)
- *Den sidste Balkjole* (1887)
- *Tine* (roman) (1889)
- *Digte* (1889)
- *Under Aaget. Noveller* (heri "Irene Holm") (1890)
- *Les quatre diables. Excentrisk Novelle* (1890) Filmatiseret som "De flyvende djævle".
- *Ti Aar. Erindringer og Hændelser* (1891)
- *To Sørgespil* (1891)
- *Teatret* (1892)
- *Rundt i Norge. Skildringer og Billeder* (1892)
- *Ludvigsbakke. Roman* (1896)
- *Det hvide Hus* (erindringer) (1898)
- *Liv og Død* (1899)
- *Det graa Hus* (erindringer) (1901)
- *Sommerglæder* (roman) (1902)
- *Ravnene. To Fortællinger* (1903)
- *Mikaël* (roman) (1904)
- *De uden Fædreland* (roman) (1906)
- *Sælsomme Fortællinger* (1907)
- *Masker og Mennesker* (1910)

Ekstern henvisning

Søsterprojekter med yderligere information:

Billeder og medier fra Wikimedia Commons

Kildetekster fra Wikisource

- *Herman Bang* (<http://bibliografi.dk/content.php?page=author&value=10302>) på Bibliografi.dk
- Hos Kalliope kan man se Herman Bangs digte og finde flere links (<http://www.kalliope.org/ffront.cgi?fhandle=bang>)
- Online bøger af Herman Bang på Gutenberg Project (<http://www.gutenberg.org/browse/authors/b#a3638>)
- Herman Bang 1-10 ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (<http://dsl.dk/tekstudgivelser/herman-bang>)
- DR's multimedieklip (http://agent.dril.dk/agent/style/grundskole_kanon/default.aspx?play24301,36874)
- *Herman Bangs Teaterkritik*, Netbibliografi med Herman Bangs komplette teaterkritik (http://www.kb.dk/da/publikationer/online/fund_og_forskning/herman_bang/)
- *Dramaturgiske Pennetegninger Herman Bang som teateressayist*, udgivet og kommenteret af Knud Arne Jürgensen (<http://www.universitypress.dk/shop/dramaturgiske-pennetegninger-1446p.html>)

Artikler og bidragsydere

Herman Bang *Kilde:* <http://da.wikipedia.org/w/index.php?oldid=6875671> *Bidragsydere:* Amjaabc, Andysucks, Ayeschya, Bernd Schwabe in Hannover, Bisgaard, CarinaT, Christian List, Cineclopedia, EPO, Flej, Friburgensis, Froztbyte, Glenn, Harne, Hubertus, Isfisk, JGC, Jan Pedersen, JensT, Jørgen, KLN, Kaare, Knud Winkelmann, Knud arne jørgensen, Kong andi I, Maitch, Masz, MathiasKh, Metalindustrien, Mikael V, Moeng, Mons1957, Nico, Nicolaitoft, Nis Hoff, Nr 83, O0pyromancer0o, Osobooks, Pelle Hansen, Peter Alberti, Pred, Psykocyber, Pugilist, Rank, RockNote, Sabbe, Saddhiyama, Sasha, Seekers, Simeondahl, Staunited, Stork, Susannetellerup, Søren1997, Tjalland, Trade, Ulven jens, WNXManiacMan, 147 anonyme redigeringer

Billedkilder, licenser og bidragsydere

Billede:Herman Bang.gif *Kilde:* http://da.wikipedia.org/w/index.php?title=Fil:Herman_Bang.gif *Licens:* Public Domain *Bidragsydere:* Deadstar, FSII, Mahlum, Morn, Saddhiyama, 3 anonyme redigeringer

File:Herman Bang 3.jpg *Kilde:* http://da.wikipedia.org/w/index.php?title=File:Herman_Bang_3.jpg *Licens:* Public Domain *Bidragsydere:* Saddhiyama

File:Cquote2.svg *Kilde:* <http://da.wikipedia.org/w/index.php?title=File:Cquote2.svg> *Licens:* Public Domain *Bidragsydere:* Editor at Large, Infrogmation, Waldir

File:Cquote1.svg *Kilde:* <http://da.wikipedia.org/w/index.php?title=File:Cquote1.svg> *Licens:* Public Domain *Bidragsydere:* Adambro, Editor at Large, Infrogmation, P 96glin, Waldir, 1 anonyme redigeringer

Billede:Wikipedia-logo.png *Kilde:* <http://da.wikipedia.org/w/index.php?title=File:Wikipedia-logo.png> *Licens:* GNU Free Documentation License *Bidragsydere:* version 1 by Nohat (concept by Paullusmagnus);

File:Commons-logo.svg *Kilde:* <http://da.wikipedia.org/w/index.php?title=File:Commons-logo.svg> *Licens:* logo *Bidragsydere:* SVG version was created by User:Grunt and cleaned up by 3247, based on the earlier PNG version, created by Reidab.

File:Wikisource-logo.svg *Kilde:* <http://da.wikipedia.org/w/index.php?title=File:Wikisource-logo.svg> *Licens:* logo *Bidragsydere:* Guillom, INeverCry, Jarekt, MichaelMaggs, NielsF, Rei-artur, Rocket000

Licens

Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported
[//creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/](http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/)